

Задорожня Д.С.

Науковий керівник: завідувач СК № 3 Євтушенко І.В., к.ю.н.
Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ
Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого, м. Харків

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Важливим аспектом існування правової держави є гарантування прав та свобод громадян, а також належне виконання даних прав та свобод. В дослідженні проведено аналіз законодавства з метою виявлення прав, які можуть бути обмежені в інтересах національної безпеки на встановлений термін.

Ключові слова: воєнний стан, права та свободи громадян, гарантування прав та свобод, проблема дотримання прав та свобод.

Вступ. У зв'язку з агресією з боку інших держав або виникнення інших непередбачуваних ситуацій законодавство багатьох країн, в тому числі й України, розширює та надає додаткові повноваження державним органам, органам публічної влади та місцевому самоврядуванню. Що у свою чергу тягне за собою звуження обсягу прав і свобод громадян [3, с. 68].

Мета та завдання. Права та свободи людини є найвищою цінністю. Дослідження спрямоване на відмежування прав у призмі їх обмежування у зв'язку із загрозою небезпеки інтересам держави.

Виклад основного матеріалу. В умовах воєнного стану задля більш ефективної мобілізації ресурсів держави та з метою протидії військовій агресії деякі конституційні права громадян можуть обмежуватися. Стаття 64 Конституції України визначає, що в період воєнного стану можуть встановлюватись обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Також ця стаття містить вичерпний перелік прав, які не можуть бути обмежені навіть в період дії воєнного стану. До таких прав відносяться: рівність перед законом (ст. 24); право на життя (ст. 27); на громадянство (ст. 25); на житло (ст. 47); на шлюб (ст. 51); на рівність дітей незалежно від походження (ст. 52); на повагу до гідності людини (ст. 28); на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); на звернення до органів державної влади (ст. 40); на захист прав судом (ст.

55); на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади і т.д. (ст. 56); на знання своїх прав та обов'язків (ст. 57); на професійну правничу допомогу (ст. 59); на невиконання явно злочинних розпоряджень чи наказів (ст. 60). Статті 61, 62 та 63 визначають особливості настання кримінальної відповідальності, у разі вчинення кримінального правопорушення [1, с. 111].

Також у статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначені права, що можуть бути обмежені в період воєнного стану [2, с.12]. Так, під час дії режиму воєнного стану військовим командуванням можуть встановлюватися обмеження та заборони, пов'язані з вільним пересуванням та перебуванням громадян у певній місцевості, запроваджуватися обов'язкова перевірка документів та огляд особистих речей, транспортних засобів, вантажів, приміщень. Під час воєнного стану може бути запроваджено комендантську годину, яка передбачає обмеження перебування громадян на вулицях у визначений час доби. Громадянам, які перебувають на військовому обліку може заборонятися змінювати місце проживання або перебування без дозволу відповідних органів. В умовах воєнного стану у громадян може примусово відчужуватися транспортні засоби, сільгосптехніка, мисливська зброя, якщо це необхідно для потреб держави. Вартість відчуженого майна згодом компенсується одразу, або після закінчення дії правового режиму воєнного стану. Встановлюється заборона на фото- та відеофіксацію військових об'єктів і об'єктів критичної інфраструктури. Також, на території, де введено воєнний стан може запроваджуватися трудова повинність, яка полягає у виконанні робіт, пов'язаних з організацією оборони, та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій.

Висновок. Таким чином можемо прослідкувати, що основні природні права людини, гарантовані Конституцією та Міжнародними актами, не можуть бути обмеженими. Гідність людини є однією з основоположних цінностей людства. Застосування катувань, тортур, жорсткого чи принижуючого людську гідність поведіння або покарання неприпустиме за жодних умов, в тому числі й у період дії воєнного стану [3, с. 69]. Обмеження прав і свобод громадян під час дії воєнного стану можуть бути встановлені лише в межах та обсязі, що необхідні

для забезпечення можливості запровадження та здійснення всіх необхідних заходів, покликаних на відвернення загрози.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. Ст. 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 04.12.2023).

3. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану. Т. 2, с. 68-70. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/ОБМЕЖЕННЯ%20ПРАВ%20І%20СВОБОД%20ЛЮДИНИ%20І%20ГРОМАДЯНИНА.pdf> (дата звернення: 04.12.2023).